

ТИПТІК ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫ

(Жоғары кәсіптік білім)

МЕМЛЕКЕТ ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚ ТЕОРИЯСЫ

5В030100 «Құқықтану»
бакалавриат мамандығы бойынша

2 нөсие

Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі
Астана
2017

АЛҒЫ СӨЗ

1. «Құқық» мамандықтар тобы бойынша оқу-әдістемелік секциясымен, «КАЗГЮУ Университеті» АҚ-ның Заңгерлерді бағалау және сертификаттау бойынша бюросының қолдауымен **ДАЙЫНДАЛҒАН ЖӘНЕ ЕНГІЗІЛГЕН.**
2. Республикалық жоғары және ЖОО кейінгі білім беру оқу-әдістемелік кеңесінің 2016 жылғы 30 шілдедегі хаттамалық шешімімен **БЕКІТІЛГЕН ЖӘНЕ КҮШІНЕ ЕНГІЗІЛГЕН.**
3. **АЛҒАШҚЫ РЕТ ЕНГІЗІЛГЕН.**
4. Типтік оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы №1080 қаулысымен бекітілген мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарына сәйкес әзірленген және Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 16 тамыздағы №343 бұйрығымен бекітілген 5В030100-«Құқықтану» мамандығы бойынша «Жоғары білім берудің типтік оқу жоспарымен» әзірленді.

Бұл типтік бағдарлама «Құқық» мамандықтар тобы бойынша оқу-әдістемелік секциясының рұқсатынсыз көбейтіле және таратыла алмайды

МАЗМҰНЫ

I. Түсіндірме жазба	4
II. Дәріс сабақтарының тақырыптары	8
III. Тәжірибелік (семинар) сабақтарының тақырыптары	18
IV. Өзіндік дербес оқуға қалдырылған тақырыптардың тізімі	19
V. Ұсынылатын әдебиеттер тізімдері	20
VI. Типтік оқу бағдарламасының авторлары	21

I. ТҮСІНДІРМЕ ЖАЗБА

«Заңтану» мамандығы бойынша оқитын студенттер негізгі пәндердің бірі ретінде, осы мамандық үшін іргелі пәндердің бірі болып табылатын, негізгі ұғымдар мен түсініктерді қамтитын мемлекет және құқық теориясын оқуы керек. Оларды білмейінше оқу бағдарламаның басқа тарауларын меңгеруде қиындық туындайды. Мемлекет және құқық теориясы қоғамдық өмірдің мемлекеттік-құқықтық саласына деген кең көзқарасты қамтамасыз етеді, оның даму негізгі заңдылығын және келешегін ашады, оның экономикамен, саясатпен, рухани, әлеуметтік-мәдени және басқа да адамдар қатынасымен әрекеттесуін көрсетеді.

Оқу-педагогикалық процессінің алдында келесі мәселелер тұр, жалпытеориялық және әдістемелік ғылым ретінде мемлекет және құқық теориясының ерекшеліктерін нақты айқындау қажеттілігімен байланысты, кез келген студентке оның артықшылығы мен маңыздылығын жеткізу, оларға аталмыш ғылымның юридикалық пәндер мен гуманитарлық білім жүйесіндегі алатын орнын көрсету. Мүмкіндігінше, кредиттік жүйенің құрамдас бөліктерін толық көлемде жұмылдыру: қарастыратын тақырып бойынша дәріс алдында студенттерге «дайындық материалдар» ұсыну, СОӨЖ (студенттердің оқытушылардың жетекшілігімен өзіндік жұмысы) мен семинар сабақтарына дайындалу мақсатында баяндамаларды бөліп беру, оқытушы студенттерге жеке кеңес беру, аралық бақылау өткізу, студенттердің білімін тексеруде тестілеуді және т.б. қолдану.

Мемлекет және құқық теориясын оқытудың **мақсаты** студенттерді қазіргі кездегі мемлекеттік-құқықтық құбылыстар жайлы білімдерге жетелеу, оның типтері, нысандары және функциялары туралы, мемлекеттің механизмі және құқықтық реттеудің сатылары туралы, адамның құқықтары мен бостандықтары және оны қамтамасыз ету мен қорғаудағы заңның орны жайлы үйрету болып табылады.

Пәнді оқып үйренудегі **міндеттер**:

1. Студенттердің юридикалық ойлауын, кәсіби құқықтық санасын және жоғарғы құқықтық мәдениетін қалыптастыру;
2. Қазақстанның қоғамдық өмірінде болып жатқан оқиғаларда дұрыс бағдар жасау қабілетін жаттықтырады, оларға дұрыс баға беру;
3. Құқықтық актіні дұрыс талқылау және қолдану дағдысын дамыту;
4. Мемлекеттің құқықтық актісіне деген құрметтеушілік қатынасты қалыптастыру және оның бұзылуына төзімділік танытпау;
5. Студенттерге жоғары азаматтылық, қоғамдық парызды түсіндіру және оның жүзеге асырылуына сенушілік қағидаларын жаттықтыру;
6. Моральдық-этикалық қағидастары мен жеке жауапкершілігінің жоғары деңгейімен кәсіптікке ұмтылу, кәсіптік өсуге талпыну;
7. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұруды қамтамасыз ету.

Мемлекет және құқық теориясын оқып үйретудің алдын-ала оқытатын пәндер тізімі:

Шетел тарихы, Қазақстан тарихы, қоғамтану, философия, әлеуметтану, саясаттану.

Аралас пәндер тізімі және олардың мемлекет және құқық теориясымен өзара байланысы:

1. Шетелдердің мемлекет және құқық тарихы. Тақырыптары: Мемлекет және құқықтың тарихи типтері және нысандары. Тарихи құқықтық ескерткіштер. Ежелгі дүние, орта ғасыр, жаңа және қазіргі заман мемлекет және құқығы.
2. Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихы. Тақырыптары: Қазақ мемлекеттілігінің пайда болуының тарихи алғы шарттары. Егеменділіктің қалыптасу кезеңдері және қазақстандық мемлекеттіліктің даму келешектері. «Жеті Жарғы» және басқа да бұрынғы құқықтық ескерткіштер.
3. Конституциялық құқық. Тақырыптары: Мемлекеттік билік, оның ерекшеліктері. Тікелей және өкілді демократия. Адамның құқықтары мен бостандықтары. Мемлекет, тұлға, қоғам. Қазақстан Республикасы Президентінің, Парламентінің, Үкіметінің, Конституциялық Кеңестің, Жоғарғы Соттың конституциялық мәртебесі.

Сонымен қатар, мемлекет және құқық теориясының кейбір тақырыптарын терең үйрету үшін студенттерді философияда, саясаттануда, әлеуметтануда, сөздіктерде, энциклопедияда және т.б. кездесетін социум (қоғам), халық, қоғамдық пікір, саясат, мораль, дін, азаматтық қоғам, партиялар, үкіметтік емес ұйымдар, жеке тұлға сияқты ұғымдардың мазмұнымен таныстырған жөн.

Мемлекет және құқық теориясының іргелі және әдістемелік сипатын ескере отырып, бұл пән бойынша білім барлық юридикалық салалық пәндерді оқып үйренуде қажет.

Пәннің мазмұны

Мемлекет және құқық теориясы юридикалық ғылым және құқықтық пәндер жүйесінде ерекше орын алады. Оларға қарағанда, жалпытеориялық және әдістемелік функцияны орындай отырып, ол белгілі бағдарлық қызмет атқарады. Әдетте, оның мемлекеттік-құқықтық даму заңдылығы мен қарқынын ашатын сипаты мынадай, нақты юридикалық ғылым мен пән өкілдері «өздерінің» зерттейтін құбылыстарының жаңа жағын және қырын байқауда немесе оны түсіндіруде және талдауда жана көзқараспен қарау мүмкіндігі туындайды. Сонымен қоса нақты юридикалық ғылымдар өз зерттеу қызметінде мемлекет және құқық теориясының мемлекеттік-құқықтық аясын қамтитын, соның ішінде мысалы:

1. Мемлекеттік ұйғарымның императивтілігі, олардың билік құрылымының мәжбүрлік күші арқылы нығайтылғандығы және шартсыз міндеттілік сипатының болуы;
2. Құқықтық актілер иерархиясының сақталу маңыздылығы, соның ішінде конституция ең жоғары күшіне ие сияқты ұғымдық және түсініктемелік аппараттарды кеңінен қолданады.

Сол сияқты мемлекет және құқық теориясында құзырет, заңдық мәртебе, құқықсубъектілік, азаматтылық, иммунитет, депортация, қылмыстылық және құқық бұзушылық, юридикалық (заңшығарушылық) техника, континуитет, легислатура және т.б. ұғымдар қазіргі таңда заңтануның жалпы құндылығы болып табылады. Заңтануда мемлекет және құқық теориясы интегративтік құрылымын құрады, яғни өзіне барлығын шоғырландыратын оның квинтэссенциясы деуге болады.

Жоғарыда айтылғандар студенттердің мемлекет және құқық теориясын оқып үйренуге деген нақты қатынасының маңыздылығының көпе көрнеу үлгісі. Бұл оларға жалпы заңтану үшін кейбір іргелі және түйінді сауалдарға зейін аудару мүмкіндігін береді, ондай білімдерге оларсыз көптеген салалық проблемаларды түсінуге жол бермейтін білімдер жатады. Осы ғылымның теориялық - әдістемелік тұғырымен және оның мазмұнымен таныстығымыздың арқасында студенттер юридикалық пәндердің «күпияларын» белсенді және табысты игеру мүмкіндігі бар.

Студенттерді юридикалық білімге қосу процесінде белгілі кезектілікті сақтау қажет: бастапқы құқықтық ұғымдар мен түсініктерді меңгеруіне үйретуді мақсатына сай бастау керек, содан кейін күрделілірек кешендік ұғымдар мен түсініктерге көшу, содан соң тұжырымдар мен ғылым саласындағы теорияларды зерттеуге кірісуі қажет. Басқа да юридикалық (сонымен қоса, философиялық, әлеуметтік және т.б.) пәндерді паралельді және кезектілікпен зерттеу жоғарғыдағыдай тәртіппен жүруі тиіс, студенттердің юридикалық дүниетаным процесінің қалыптасуы, олардың құқықтық сана, құқықтық мәдениет, азаматтылықтың қалыптасуы күшейеді.

Мемлекет және құқық теориясын оқып үйренген соң студенттің меңгеретін минимальды білімі, қабілеті және дағдысы

Студент аталмыш пәнді оқып үйренген соң,

мемлекет, бұқаралық (жариялық) билік, егеменділік, басқару нысаны, мемлекеттің ішкі және сыртқы функциялары, унитарлық және федералдық, мемлекет механизмі, құқықтық мемлекет, объективтік құқық және субъективтік құқық, құқықтық норма, құқықшығармашылық, құқыққа сай мінез құлық, құқықбұзушылық, құқықтық сана, құқықтық мәдениет, заңдық дерек; мемлекет пен құқықтың мәні, мемлекеттің қалыптасуы мен дамуының негізгі заңдылықтары, мемлекеттің типологиясы, құқықтық реттеу механизмі, қоғамның саяси өміріндегі рөлі сияқты ұғымдардың мазмұнын білуі керек:

мемлекеттік-құқықтық оқиғаларда дұрыс бағдар ұстана білу, оларға баға беру, заң нормаларын талқылау, құқықтық ұйғарымға сәйкестік (сәйкес емес) тұрғысынан адамдардың әрекеттері мен қимылдарын талдау; құқықтық түсініктер мен санаттарды қолдануға, осыған байланысты туындайтын құқықтық фактілерді және құқықтық қатынастарды талдау, заң нормаларын түсіну, қолдану және талдау, заңға сәйкес шешімдер мен әрекеттерді қабылдау **қабілетті болуға тиісті**.

келесі **машықтарына ие болуы тиіс**: құқықтық терминологияны қолдану; кәсіби қызметтің негізін қадағалау; құқықтық актілермен жұмыс жасау; құқықтық фактілерді, құқықтық қатынастарды және нормаларды талдау; құқық қорғау практикасын зерделеу; мемлекеттің кейбір нормативтік актілерінің жобаларын жағымды жақтары мен жетіспеушіліктерін көрсете отырып, соңғысын жою туралы ұсыныстарын енгізе отырып құру; студенттердің ғылыми конференциялары мен үйірмелеріне рефераттар мен баяндамалар әзірлеу; курстық және бітірушілік жұмыстар жазып, оларды оқытушылар мен комиссия алдында жария қорғай білу.

Сондай-ақ: өз бетінше жұмыс істей білу; командада тиімді жұмыс жасау; кәсіби және тұлғааралық қарым-қатынас саласында коммуникативтік құзыреттілікті қабылдау.

Аталмыш үлгі бағдарлама республика өмірінде болып жатқан мәнді өзгерістерді, және бұрынғы бағдарлама қабылданып жарияланғаннан кейінгі жоғары юридикалық білім саласындағы өзгерістерді ескере отырып құрылған. Ол қазіргі қазақстандық және ресейлік ғылыми еңбектерде (монографиялар, оқулықтар, оқу құралдары, мақалалар және т.б.) бекітілген мемлекет және құқық теориясының дамуының қазіргі деңгейін бейнелеуге ұмтылады. Бағдарлама ғылыми пікірсайыстар мен талқылаулар материалдарын (қажет болған жағдайда, бірақ шектелген көлемде) пайдалануды қарастырады.

Бағдарлама әдебиеттер, сабақтар тақырыптарының үлгі тізімдерін мен курс жұмыстары (жобаларының) үлгі тақырыптарын қарастырады.

II. ДӘРІС САБАҚТАРЫНЫҢ ТАҚЫРЫПТАРЫ

1 – тақырып. Мемлекет және құқық теориясы ғылым және оқу пәні ретінде. Мемлекет және құқық теориясының пәні мен әдістері. Мемлекет және құқық теориясы юридикалық ғылымдар жүйесінде

Мемлекет және құқық теориясының ғылымилық қағидасы.

Мемлекет және құқық теориясының функциялары: зерттеуші – танымдық, бағыттаушы, тәрбиелеуші, болжаушы.

Мемлекет және құқық теориясы курсының жүйесі. Заңи дүниетаным қалыптасуындағы және кәсіби-заңгерді қалыптастырудағы мемлекет және құқық теориясының ролі. Мемлекет және құқық теориясының фундаментальді және қолданбалы міндеттерінің үйлесуі және олардың өзара толықтырылуы.

Мемлекет және құқық теориясындағы жалпы ғылыми және жеке ғылыми әдістемелердің үйлесімділігі. Салыстырмалы, нақты-әлеуметтік, статистикалық, формальды-заңдылық, кибернетикалық және басқа да жеке әдістер және олардың ғылыми танымдағы ролі.

Мемлекет және құқық теориясында талдау (анализ), сомдау (синтез), индукция, дедукция, болжау (гипотеза) сияқты ғылыми әдістерді қолдану.

Мемлекет және құқық теориясы мен негізгі гуманитарлық ғылымдардың (философия, саясаттану, әлеуметтану, экономиялық теория) өзара қатынасы. Заңтанудың әдістемесін қалыптастыру және дамыту үшін мемлекет және құқық теориясында философия ережелерін қолдану.

Мемлекеттік-құқықтық құбылыстарды зерттейтін ғылым жүйесіндегі мемлекет және құқық теориясының алатын орны. Мемлекет және құқық теориясы және шетелдердің мемлекет және құқық тарихы, сонымен қатар, Қазақстан Республикасының мемлекет және құқық тарихымен өзара байланысы. Мемлекеттік-құқықтық құбылыстарды зерттеудегі тарихи қағидасы. Мемлекет және құқық теориясы мен нақты (соның ішінде салалық) юридикалық пәндер.

Нақты юридикалық ғылымдарды зерттеу және таным қызметтерінің тәжірибелерін жалпылау, сонымен қатар, мемлекеттік-құқықтық даму заңдылығын жеке талдау заңтану саласындағы әдістемелік маңызы бар мемлекет және құқық теориясының жалпы қағидаларының негізі ретінде.

2 – тақырып. Қоғам және мемлекет. Қоғамның саяси жүйесіндегі мемлекет

Мемлекет қоғамның саяси жүйесінің маңызды бөлігі ретінде. Саяси және мемлекеттік-құқықтық институттары, құрылымы, қатынастары; олардың қасиеттері мен белгілерін ажырату қажеттілігі.

Қоғамның саяси жүйесінің құрылымы. Саяси партиялардың, қоғамдық ұйымдардың, жаппай қозғалыстардың саяси жүйедегі алатын орны, олардың мемлекетпен оның органдарымен өзара қатынасы. Мемлекетті басқаруға саяси партияның қатысу нысандары. Билеуші және оппозициялық партиялар.

Қазіргі кезеңдегі Қазақстан Республикасының саяси жүйесінің эволюциясы.

3 – тақырып. Мемлекет түсінігі, мәні, функциялары. Мемлекеттік билік және мемлекет механизмі

Мемлекет - саяси, құрылымдық, территориалдық ұйым ретінде, және оның бұқаралық билік, бодандарын территориалық бөлу, аппараты ұстау үшін тұрғындардан салықты жинау тәрізді белгілері мен қасиеттерінің қалыптасуы.

Мемлекеттің пайда болуының негізгі теориялары: патерналистік, теологиялық, келісімдік, күштеу теориясы, табиғи-құқықтық, диалектико-материалдық және т.б. Көрсетілген теориялардың жағымды жақтары мен кемшіліктерін ғылыми бағалау.

Мемлекет адамзаттың жалпы өмір сүруінің ерекше саяси ұйымы ретінде. Мемлекеттің мәні және оның эволюциясы: мемлекет дамуының әртүрлі сатысындағы мемлекетпен шешілетін жалпыәлеуметтік және таптық міндеттері қатынасындағы өзгерістер. Мемлекеттің негізгі ерекше белгілері, олардың басқа қоғамдағы ұйымдардан айырмашылығы. Мемлекеттің қызмет етуіне оның алдында тұрған міндеттері мен мемлекет мәнінің ықпалы. Мемлекет функциялары (қызметтері) ұғымының қалыптасуына деген әр түрлі көзқарастар. Мемлекет функцияларының жіктелуі: ішкі және сыртқы, тұрақты және уақытша, негізгі және негізгі емес.

Қазіргі кезеңдегі мемлекет функцияларының даму эволюциясы. Адам құқықтарын қамтамасыз ету, кепілдік беру және қорғау функциясы-либералды-демократиялық мемлекеттің басты функциясы. Мемлекеттің экономикалық, әлеуметтік және қорғаушылық функцияларының және басқа да мемлекеттермен ынтымақтасуды күшейту функциясының жоғарылау ролі.

Мемлекет функцияларының жүзеге асырылуының құқықтық және ұйымдастырушылық нысандары. Мемлекет функцияларының мазмұны, әрекет ету объектілері және жүзеге асырылу әдістері. Мемлекет функциялаы мен мемлекеттік органдардың функцияларының ара қатынасы.

Қоғамның жаңару, нарықтық қатынасқа өту, әлемдік қауымдастыққа өту кезеңдерінде мемлекет функцияларының дамуы. Мемлекеттік биліктің егеменділігі – мемлекеттің саяси-юридикалық өзіндік сипаты ретінде. Мемлекеттік билік әлеуметтік биліктің түрі ретінде, оның жүзеге асырылу тәсілдері мен нысандары. Құқық мемлекеттік билікті шектеу үшін тиімді тәсіл ретінде және оны соққыға ұшыратпау. Мемлекет бұқаралық-құқықтық қауым ретінде. Мемлекет және мемлекеттілік: шектері мен арақатынасы.

Мемлекет механизмі (аппараты) түсінігі, оның құрылымдық қағидалары және қызмет ету қағидалары: биліктің бөлінуі, демократизм, интернационализм, кәсібилік, заңдылық, тұрғындардың мүдделерін жүзеге асыру.

Мемлекеттік аппараттың кадрлары. Мемлекеттік қызмет институтының дамуы. Мемлекеттік қызметкерлердің саяси және әкімшілік болып бөлінуі, олардың мәртебелерінің айырмашылықтары.

Мемлекет механизмі (аппарат) құрылымы. Мемлекет органы, оның міндеттері, функциялары, құзыреті. Билік өкілеттілігінің болуы – мемлекет органның ерекше белгісі. Мемлекет органдарының заңшығарушы, атқарушы және сот органдарына жіктелуі. Мемлекеттің жоғары және жергілікті органы. Жалпы және арнайы құзыретті органдар.

Қазақстан Республикасының мемлекет органдар жүйесі: Президент, Парламент, Үкімет, Конституциялық Кеңес, Жоғары Сот, Прокуратура, министрліктер және ведомстволар, жергілікті мемлекеттік органдар, жергілікті өзін-өзі басқару органдар.

Биліктің ұйымдастырушылық-мәжбүрлеуші құралдары (әскер, барлау, түрме) мемлекет механизмнің құрамдас бөлігі ретінде. Олардың заңға қатаң сәйкес қызмет етуі.

4-тақырып. Мемлекет типологиясы. Мемлекет нысандары

Мемлекеттің мәнін және оның қоғамдық тағайындалуын дұрыс түсіну үшін мемлекет типологиясының ғылыми маңызы.

Осы кезеңде болған қоғамдық-экономикалық формация мен мемлекеттің өзара байланысының ажырамас қажеттілігі ретінде қарастырудан туындайтын мемлекет типологиясының формациялық негіздері. Мемлекет типологиясына деген мәдени және социомәдени факторларды (құндылық, діни, психологиялық, этнодіни, демографиялық және т.б.) ескере отырып, мемлекет типологиясының өркениеттік негіздерін зерттеудің табандық қажеттілігі.

Мемлекеттің типологиясының формациялық және өркениеттік өлшемдерінің тиімді үйлесуі – қоғам өміріндегі оның ролі мен маңыздылығын дұрыс түсіндіруге және өлшемді бағалауға деген жолы.

Мемлекет нысаны түсінігі. Мемлекет нысанын мемлекет мәнімен салыстырғандағы мемлекет нысанының қатысты дербестігі. Мемлекет нысанын анықтайтын факторлар: экономикалық, саяси, тарихи, ұлттық, географиялық, климаттық, басшының жеке қасиеттері.

Басқару нысаны. Басқарудың монархиялық және республикалық нысандары, олардың түрлері, ерекшеліктері және қоғам өміріндегі ролі.

Мемлекет құрылым нысаны. Унитарлы және федеративті мемлекеттер олардың ерекшеліктері. Ұлттық-этникалық белгілеріне негізделген федерациядан, территориалды – мемлекеттілік қағидаға негізделіп құрылған федерацияның айырмашылығы. Аралас федерация. Федерацияның конфедерациядан айырмашылығы. Басқа да мемлекеттік және мемлекетаралық ұйымдар: қауымдар, достастықтар, империялар. Мемлекеттің әкімшілік – территориалдық бөліністері.

Мемлекеттік-саяси режим және оның түрлері. Либералды-демократиялық, авторитарлық және тоталитарлы режимдердің сипаты.

5 – тақырып. Мемлекет, құқық, тұлға. Азаматтық қоғам және құқықтық мемлекет

Мемлекеттің әлеуметтік тағайындалуындағы дуализм: мемлекет қоғамды басқару құрал және таптық дауды шешу құралы ретінде. Қоғамдағы үстем таптың немесе үстем әлеуметтік қабаттың мемлекетті біржақты таптық бағдарына көндіру ұмтылысы. Осындай ұмтылыстан баяу құтылу және либеральды-демократиялық бағдарды орнықтыру - қоғамның алдыңғы қатарлы күшін қолдау арқылы қазіргі саяси-құқықтық дамудың ең маңызды тенденциясы. Ірі ресурстарды (ұйымдастырушылық, материалдық, қаржылық, адамдық) және мүмкіндіктерді (биліктік өкілеттілікті пайдалану, мәжбүрлеу және т.б.) мемлекетте шоғырландыру, сонымен қатар, осыған байланысты қоғамның экономикалық, әлеуметтік және рухани процесстеріне позитивті және негативті әсер ету қабілеті, қоғамның даму деңгейіне және оның бағытына белгілі көлемде ықпал ету.

Қазіргі замандағы саяси-құқықтық дамуының тенденцияның бірі ретінде жек тұлғаның басымдылығының баяу бекуі.

Азаматтылық институтының демократиялануы. Азаматтың құқықтары мен бостандықтары түсінігі. Азаматтың құқықтары мен бостандықтары және адам құқықтары мен бостандықтары арақатынасы. Мемлекет пен азаматтың өзара жауапкершілігі. Тұлғаның құқықтары мен бостандықтары бұзылған жағдайда, оның әлеуметтік және заңды қорғалуының бекітілуі. Тұлғаның құқықтары мен бостандықтарын сақтаумен күресудегі халықаралық құқықтың күшеюі.

Азаматтық қоғамның қалыптасуы – құқықтық мемлекеттің қалыптасуы мен дамуының әлеуметтік – экономикалық алғышарттары. Мемлекеттің қысымына қарсы тұру мүмкіндігі бар, азаматтық қоғамның институттары (партиялар, қоғамдық ұйымдар, тәуелсіз баспалар, қоғамдық пікір).

Құқықтық мемлекетті құрудың объективтік қажеттілігі. Оның негізгі сипаттамасы: мақсаттары, міндеттері, қызметтері, әлеуметтік тағайындау. Құқықтық мемлекеттің саяси , экономикалық және адамгершілік тұғыры.

Этатистік мемлекеттен құқықтық мемлекеттің айырмашылығы. Адам құқығының қамтамасыз етілуі, қорғалуы – құқықтық мемлекеттегі саяси режимнің қасиеті. Құқық және бостандықтың нақтылығы, олардың кепілдігі жеке тұлғаның еркін және абыройлы өмір сүруіне жағдай жасау. Мемлекет пен жеке тұлғаның өзара жауапкершілігі.

Құқық пен заңның бірлігі – құқықтық мемлекеттің нормативтік жүйесінің ерекшелігі. Заңдылық және әділеттілік, заңның үстемділігі, құқыққолдану және құқыққорғау қызметтерінің тиімділігі қағидаларын сақтау. Биліктің бөлінуі, тепе-теңдік және тежемелік механизмін қатаң қамтамасыз ету. Жемқорлықтан тәуелсіз объективті сот. “Заңда тыйым салынбағанның барлығына рұқсат” қағидасын қамтамасыз ету.

Қазақстанда құқықтық мемлекет және азаматтық қоғам қалыптасу жолдары.

6 - тақырып. Құқықтың түсінігі, мәні және әлеуметтік тағайындалуы. Қоғамда құқықтың өзге әлеуметтік нормалармен өзара әрекеттесуі

Құқықтың өмір сүруінің экономикалық, саяси-әлеуметтік және идеологиялық себептері. Қоғамның дамуының белгілі кезеңіндегі пайда болған қажеттілік жалпы ереже бойынша күннен күнге қайталанып жатқан өндіріс, бөлу және айырбастау актілерін қамтитындығы туралы Ф. Энгельстің ойы. Еңбек және мүліктік қатынастарды нормативті реттеудің маңыздылығы, мемлекет механизмі қызметінің тәртібін нормативті бекіту, олардың құрылымдардың арасындағы міндеттерін бөлу, азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын қорғау кепілін бекіту, қылмыстылық және құқықбұзушылықпен күресу бағыттарын анықтау.

Құқықтың қоғамдық қатынастарға ықпал етуінің реттеушілік мазмұны: бір азаматтың құқық өкілеттігін елестету, басқаларға міндетті жүктеу, құқықбұзушыларды жауапкершілікке тарту.

Құқық пен мемлекеттің байланысы. Субъективтік құқық және объективтік құқық, олардың ара қатынасы.

Қоғамдағы әрекет етуші әлеуметтік нормалардың саналуандығы. Әлеуметтік нормалардың жіктелуі, олардың техникалық нормалардан айырмашылығы.

Адамдардың мінез-құлқын реттеу үрдісінде құқықтық, моральдік, адамгершілік нормалардың өзара әрекеттену нысандары. Әдет ғұрыптар мен дәстүрлерінің ерекшеліктері, оларды тәжірибеде қолдану ортасымен, құқықтық нормалармен қатар қоюы. Саяси партиялар нормалары. Діни нормалардың әрекеттенуінің күшеюі.

Қазіргі таңдағы құқық нормаларының гуманизм проблемасы.

7 – тақырып. Құқық түсінушіліктің негізгі концепциялары

Қазіргі замандағы құқықтүсінушілікке жалпы мінездеме: құқық түсінігіне жеке көзқарастары, бар мектептердің көпшілігі. Құқықты түсінудің негізгі әдістері: психологиялық, және әлеуметтік (құқық нормалар және жиынтығы ретінде, құқық құқықтық сана ретінде, құқық құқықтық қатынастар ретінде). Әр құқық түсінушіліктің әрқайсысына бірен-саран мінездеме.

8 – тақырып. Құқық нормалары және нысандары (қайнар көздері)

Құқық нормасы – адамдардың тәртібінің ережесі, үлгісі, өлшемі, мінез-құлық көлемі ретінде. Құқық нормасының белгілері – оның жалпыға міндеттілігі, әрекеттің көп қайталанбалылығы, мемлекеттің ықпал ету шарасымен қамтамасыз етілуі, өкілді-міндеттеуші сипаты. Жеке құқықтық ұйғарымдардан, сонымен қатар, мемлекеттік органдардың шақыру мен жолдаулардан құқықтық норманың айырмашылығы. Құқық нормасы мен нормативтік құқықтық актінің баптарының ара қатынасы. Диспозиция құқық нормасының негізгі бөлігі ретінде, санкция мен гипотезаның функционалдық тағайындалуы. Құқық нормасының түрлері. Құқық нормасының жіктелу өлшемдері: заңдық күші, адамдардың мінез-құлқына ықпал ету тәсілдері (міндеттеу, тыйым салу, рұқсат беру), реттеу пәні мен әдісі, әрекет ету аумағы.

Нормативтік құқықтық акт, оның белгілері және жеке – құқықтық актілерден (қолдану және талқылау актілері) айырмашылығы.

Нормативтік құқықтық актілердің түрлері, олардың әртүрлі өлшемдерге (заң күші, оларды шығаратын субъектісі, әрекет ету аумағы және т.б. бойынша) байланысты жіктелуі. Нормативтік құқықтық актілердің иерархиясы.

Мемлекеттің құқық жүйесінде заңның жетекші орны. Құқық және заң. Заңның үстемділігі. Заңның түрлері – негізгі, конституциялық, кодекстер және қарапайым. Заңшығармашылық актілер.

Заңға бағынышты нормативтік құқықтық актілер: Президент, Парламент, атқару билік, сот, жергілікті басқару органдарының актілері. Конституциялық Кеңестің актілері.

Нормативтік актілерді жариялау және күшіне енгізу тәртібі. Нормативтік құқықтық актілердің уақытта, кеңістікте, және тұлға бойынша әрекет етуі.

Заң ғылымында құқықтың қайнар көздері түсінігі. Құқықтың қайнар көздерінің түрлері және олардың ара қатынасы. Құқықтың қайнар көздерінің материалдық және заңи мағынасы. Құқықтық әдет-ғұрып, әдет-ғұрып құқығы.

Прецедент англо-саксондық құқық жүйесі бар мемлекеттерде және кейбір басқа да мемлекеттерде құқықтың қайнар көзі ретінде. Соттық және әкімшілік прецеденттердің ерекшеліктері.

Нормативтік құқықтық акт – қазіргі қазақстандық құқықтың негізгі қайнар көзі.

9- тақырып. Құқықтық жүйе, құқық жүйесі және заңнама жүйесі. Қазіргі замандағы құқықтық жүйелер

Қоғамның құқықтық жүйесі және оның элементтері.

Құқық нормаларының құқықтық институттарға, салаларға және бағынышты салаларға бөліну негіздері. Құқықтық реттеудің пәні мен әдісіне сипаттама, сонымен қатар, қоғам өмірінің тиесілі аумағындағы құқықтық реттеуге деген мемлекеттің мүдделілігі. Құқық жүйесінің экономикалық, әлеуметтік, саяси және рухани қатынастарындағы негізділік.

Материалдық және процессуалдық құқық саласы. Бұқаралық және жеке құқық. Ішкі мемлекеттік құқықтың жүйесі және оның халықаралық құқықпен ара қатынасы. Ұлттық заңнама акті алдындағы халықаралық құқықтың үстемділігінің баяу бекітілуі. Заңнаманың кешендік саласы. Құқық жүйесі мен заңнама жүйесінің ырғақтық динамизм айырмашылықтары. Құқықтың институттар мен субинституттарына, саласы мен бағынышты саласына жалпы сипаттама.

10 - тақырып. Құқықшығармашылық және нормативтік құқықтық актілерді жүйелеу. Заң техникасы

Құқықшығармашылық және оны негіздейтін факторлар. Құқықшығармашылық және заңшығармашылық үрдісінің сатылары. Заңшығармашылықтың бастамасы, оның субъектілері, реттеу насандары. Заң жобаларын дайындау, оны Парламентке енгізу және талқылау. Заңдарды және басқа да мемлекеттің нормативтік-құқықтық актілерін қабылдау және оларды жариялау. Құқықшығармашылықтың қағидалары: демократизм, заңдылық, кәсібилік, тұрғындардың мүдделерін ескеру.

Заңнаманы жүйелеу түсінігі. Жүйелеудің түрлері. Нормативтік құқықтық актілердің инкорпорацияның, кодификацияның, консолидацияның ерекшеліктері. Кодификация және консолидация актілері: кодекстер, заңнама негіздері, заңдар жинағы, ережелер, жарғылар.

Заң техникасы түсінігі және белгілері. Заң техникасы түрлері. Заң техникасының нормативтік актілерді жүйелеуде және құқықшығармашылық сапасын қамтамасыз етудегі орны, оған қолданылатын терминдер мен ұғымдар талаптары. Заңнаманы жүйелендірудің кейбір жұмыстарын электронды есепке алу (компьютерлендіру).

11-тақырып. Құқықты іске асыру және қолдану. Құқық нормаларына түсінік беру

Құқықты іске асыру оның талаптарын өмірге әкелу. Құқықты іске асыру нысандары (сақтау, орындау, құқықты пайдалану және құқықтық нормаларды қолдану, субъективтік құқықты жүзеге асыру және құқықтық қатынас субъектілерінің юридикалық міндеттерін орындау). Құқықпен тыйым салынған әрекеттерден ұстану. Құқыққа қарсы әрекеттердің алдын алу. Әр құқықтық норма әрекетінің қайталанбалығын есепке алу және оның соммалық нәтижесі. Құқықты іске асырудың юридикалық және фактілік сатылары. Құқықты іске асыру мен құқықтық реттеудің ара қатынасы.

Құқықты дұрыс іске асырудың ұйымдастырушылық-юридикалық қамтамасыз етілуі.

Құқық нормаларын қолдану – оларды іске асырудың ерекше нысаны. Кейбір өмірлік жағдайларға сәйкес, құқықтық нормаларды қолданатын субъектілер (мемлекеттік органдар, лауазымды тұлғалар). Құқыққолдану қызметі қажеттілігі туындайтын оқиға.

Құқықтық нормаларды қолданудың үдерісінің сатылары. Құқықтық норманы қолдануды қажет ететін істің нақты мән жайын ашу, қолданатын норманың заңи қасиетін және растылығын тексеру, шешім қабылдау және оны рәсімдеу. Құқықтық нормаларын қолдану актілері, олардың түрлері және ерекше белгілері. Құқық қолдану актілерінің негізділігін және заңдылығын қамтамасыз ету. Құқыққолдану актілерінің тиімділігі.

Заңдарға және мемлекеттің басқа да нормативтік-құқықтық актілерге түсінік беру – олардың талаптары мен ұйғарымдарын дұрыс қолдануда, орындауда және жүзеге асырудағы алғышарт ретінде. Түсінік беру нормативтік актілерінің юридикалық мазмұнын ұғындыру (логикалық, тарихи-филологиялық, жүйелік) ретінде. Түсінік беру талқыланатын актілерді түсіндіру (ресми және ресми емес; нормативтік және казуистикалық; аутентикалық; доктринальдық) ретінде. Түсінік беру нормативтік актілерді талқылау (сөзбе сөз, таралымдық және шектеулі) ретінде.

Құқықтағы ақтандықтар, оларды орнын толтыру тәсілдері. Құқық және заң аналогиясы (ұқсастық).

12 – тақырып. Құқықтық сана және құқықтық мәдениет

Құқықтық сана қазіргі болмыстың бейнелену нысаны ретінде. Қоғамдық, таптық, топтық, жеке құқықтық сананың ерекшеліктері. Заңгерлердің кәсіби құқықтық санасы және қоғамның құқықтық мәдениетін көтерудегі оның алатын орны.

Құқықтық сананың құрылымы: құқықтық идеология, әлеуметтік-құқықтық психология, олардың байланысы, өзара ықпалы, олардың арасында қарама қайшылық пен алшақтықтың мүмкіндігі.

Құқық пен құқықтық сананың өзара әрекеттістігінің нысаны. Құқықшығармашылық, құқықты іске асыру қызметінде құқықбұзушылықтың алдын алу, құқыққа сай әрекет және іс қимылдарды таңдаудағы құқықтық сананың ролі. Құқықтық сананың қалыптасуы мен дамуына құқықтық нормалар мен институттардың ықпалы.

Қоғамның, социумның, жеке адамдардың құқықтық мәдениеті. Құқықтық мәдениет пен саяси мәдениеттің ара байланысы, олардың өзара әсері.

13 – тақырып. Құқықтық қатынастар

Құқықтық қатынас қоғамдық байланыстың ерекше түрі ретінде. Құқықтық, экономикалық, әлеуметтік-саяси және басқа да қатынастар. Құқықтық қатынас құқық нормасының талаптарын іске асыру тәсілі ретінде. Құқықтық қатынасты субъектілері, мазмұны және объектісі бойынша жіктеу.

Құқықтық қатынастың субъектілері. Құқық субъектілік, құқықабілеттілік, әрекетабілеттілік және деликтқабілеттілік. Құқықтық мәртебе. Азаматтар (шетелдіктер, азаматтығы жоқ тұлғалар), мемлекеттік органдар, қоғамдық ұйымдар құқықтық қатынас субъектілері ретінде. Жеке және заңды тұлғалар. Мемлекет құқыққатынастың ерекше субъектісі ретінде.

Құқықтық қатынастың объектілері және олардың жіктелуі.

Құқықтық қатынас тараптарының субъективтік құқықтары мен заңды міндеттері, оларды байланыстыратын қатынастар. Субъективтік құқық пен заңды міндеттердің мазмұны және құрылымы.

Заңды дерек құқықтық қатынастың пайда болу, өзгеру, тоқтату негіздері ретінде. Заңды деректің түрлері. Оқиға және әрекет, олардың арасындағы айырмашылықтар.

14 - тақырып. Құқыққа сай жүріс-тұрыс, құқық бұзушылық, заңды жауапкершілік. Заңдылықты және құқықтық тәртіпті нығайту жолдары

Адамдардың әрекеттері мен қимылдарының құқықтық ұйғарымдарға сәйкестенуін қамтамасыз етудің заңды, әлеуметтік және психологиялық алғышарттары. Құқыққа сай мінез құлық заңды нормалардың ұйғарымдарға сәйкес келетін мінез құлық ретінде және оның мемлекет үшін пайдасы. Құқыққа сай мінез құлықтың объективті және субъективті жақтары. Құқыққа сай әрекеттердің түрлері. Азаматтардың құқықтық белсенділігі. Белсенді және бәсең құқыққа сай мінез құлық. Құқыққа сай мінез құлық ниеттері:

құқықтық ұйғарымды дұрыс түсінуі, жауапкершіліктен қорқу, конформизм және маргинальдық адамға тән қасиеті ретінде.

Құқықбұзушылық құқыққа қарсы әрекет ретінде. Құқықбұзушылықтың юридикалық құрамы (субъект, объект, субъективті жағы, объективті жағы). Құқықбұзушылықтың түрлері: қылмыс, әкімшілік және тәртіптік бұзушылық, азаматтық құқықбұзушылық. Қылмыстың қоғамға қауіпті сипаты. Қылмыстық емес құқықбұзушылық зияны дәрежесі.

Заңды жауапкершіліктің белгілері және оның мемлекеттік мәжбүрлеу және қоғамдық-моральдық жауапкершілікпен ара қатынасы. Қылмыстық, әкімшілік, азаматтық-құқықтық және тәртіптік жауапкершіліктің ерекшеліктері. Заңды жауапкершілікке тартудың негіздері (құқыққа қайшылық, зиян, кінә және себепті байланыс) және одан босату. Заңды жауапкершілік және құқықтық санкциялар. Кінәсіздік презумпциясы.

Заңдылық мемлекеттің және қоғам өмірінің құқықтық режимі ретінде. Заңдылықтың нормативтік негізі болып табылатын, заңдылық пен заңнаманың өзара байланысы. Заңдылық, демократия және тәртіп. Заңдылықтың юридикалық кепілі. Заңдылық, мақсаттылық, әділеттілік.

Құқықтық нормаларды іске асыру нәтижесінде қалыптасқан қоғамдағы тәртіп, құқықтық тәртіп ретінде. Заңдылықтың талаптарын жүзеге асырудың логикалық салдары. Құқықтық тәртіп және қоғамдық тәртіп. Құқықтық тәртіптің заңдылықпен арақатынасы.

Заңдылықты және құқықтық тәртіпті сақтау қазіргі таңдағы қоғамның әлеуметтік-экономикалық және рухани дамуының объективті талабы ретінде.

15 – тақырып. Құқықтық реттеу механизмі.

Құқықтық реттеу механизмі түсінігі. Құқықтық реттеудің пәні және әдістері. Құқықтық реттеудің сатылары. Құқықтық реттеу механизмі элементтері.

III. ТӘЖІРИБЕЛІК (СЕМИНАР) САБАҚТАРЫНЫҢ ТАҚЫРЫПТАРЫ

1. Мемлекет және құқық теориясының пәні мен әдісі.
2. Мемлекет және құқықтың пайда болуы.
3. Мемлекет және құқықтың мәні және типтері.
4. Мемлекет функциялары.
5. Мемлекет нысаны.
6. Мемлекеттік аппарат.
7. Қоғамның саяси жүйесі және ондағы мемлекеттің орны.
8. Құқықтық мемлекет.
9. Құқықтың мәні.
10. Құқықтың қайнар көздері.
11. Құқық нормасы.
12. Құқықшығармашылық.
13. Заңнаманы жүйелендіру.
14. Құқықтық қатынастар.
15. Құқықты іске асыру және оның нысандары.
16. Құқықтық актіге түсінік беру. Құқықтағы ақтаңдақтар.
17. Құқықтық сана және құқықтық мәдениет.
18. Құқық бұзушылық және құқықтық жауапкершілік.
19. Заңдылық және құқықтық тәртіп.
20. Құқық және тұлға.

IV. Өзіндік дербес оқуға қалдырылған тақырыптардың тізімі

1. Жаһанданудың мемлекетке әсері
2. Мемлекет құқықтық субъект ретінде
3. Заңның идеологиялық қызметі
4. Мемлекеттік басқару тұжырымдамасы
5. Адат
6. Құқықтың және азаматтық қоғамның өзара әрекеттестік ерекшеліктері
7. Заңды санат ретінде жарнамалық стандарттар
8. Құқықтық санат ретінде құқықтық идеология
9. Жеке тұлғаның құқықтық мәдениеті
10. Мемлекеттік мәжбүрлеудің құқықтық сипаты
11. Құқықтан тыс жағдайлардың құқықтық сипаты
12. Жоғарғы соттардың сот практикасы бойынша түсініктемелерінің құқықтық сипаты
13. Адам құқықтары мен бостандықтарын шектеудің құқықтық негізі
14. Заңның заңдылығы туралы мәселе
15. Құқықтық санат ретінде заңда парасаттылық
16. Жазалаудың және заңда жауапкершіліктің өзара байланысы
17. Заңның және моральдың ара қатынасы
18. Заңды жүйелеу жолдары
19. Толеранттылық заңды санат ретінде
20. Құқықтық санаттағы құқықтық технологиялар

V. ҰСЫНЫЛАТЫН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

Негізгі әдебиеттер

1. Сапарғалиев Ғ.С., Ибраева А.С. Мемлекет және құқық теориясы. –Астана: Фолиант, 2014.-288 б.
2. Өміржанов Е. Мемлекет және құқық теориясы. Оқулық. - Алматы: Жеті Жарғы, 2015. -176 б.
3. Матузов Н.И., Малько А.В. Мемлекет және құқық теориясы / Оқулықты орыс тілінен қазақшаға аударған: Б. Алтынбасов. – Алматы: ЖШС АйСан-Пресс баспа үйі, 2013. – 583 б.

Қосымша әдебиеттер

1. Құқықтық саясат тұжырымдамасы шеңберінде Қазақстанда құқықтық мәдениетті қалыптастыру проблемалары мен болашағы: РКМ (2010 жыл 13 желтоқсан). Астана, 2010.
2. Лейст О.Э. Сущность права. Проблемы теории и философии права: учеб.пос. М., 2011.
3. Оспанов К. Мемлекет және құқық негіздері: Оқу құралы. - Алматы: Жеті Жарғы, 2009. -52 б.

Нормативтік актілер

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы (1995 жылғы 30 тамыздағы республикалық референдумда қабылданған) (2017 жылғы 10 наурыздағы өзгерістер мен толықтыруларымен). https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1005029
2. «Қазақстан Республикасының мемлекеттік тәуелсіздігі туралы» 1991 жылғы 16 желтоқсандағы № 1007-ХІІ Конституциялық заңы. http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z910004400_
3. Қазақ ССР мемлекеттік егемендігі туралы декларация (Алматы, 1990 жылғы 25 қазан). http://adilet.zan.kz/kaz/docs/B900001700_
4. Қазақ КСР-нің 1991 жылғы 10 желтоқсандағы № 1000-ХІІ «Қазақ ССР-нің атауын өзгерту туралы» Заңы. <https://online.zakon.kz/Док>
5. 2016 жылғы 6 сәуірдегі N 480-V Қазақстан Республикасының Заңы «Құқықтық актілер туралы» (2017 жылғы 11 шілдедегі өзгерістер мен толықтырулар енгізілді). <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1600000480>

VI. ТИПТІК ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ АВТОРЛАРЫ

1. Шапақ У. – з.ғ.д., профессор, Қазақстан Республикасы Конституциялық Кеңесінің мүшесі
2. Наурызбай А. – з.ғ.к., КАЗГЮУ Университетінің доценті

ТИПОВАЯ УЧЕБНАЯ ПРОГРАММА

(Образование высшее профессиональное)

ТЕОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА

по специальности бакалавриата
5В030100 «Юриспруденция»

2 кредита

Министерство образования и науки Республики Казахстан
Астана
2017

ПРЕДИСЛОВИЕ

- 1. РАЗРАБОТАНА И ВНЕСЕНА** учебно-методической секцией по группе специальностей «Право» при поддержке Бюро по оценке и сертификации юристов АО «Университет КАЗГЮУ».
- 2. УТВЕРЖДЕНА И ВВЕДЕНА В ДЕЙСТВИЕ** протокольным решением Республиканского учебно-методического совета высшего и послевузовского образования от 30 июня 2016 года.
- 3. ВВЕДЕНА ВПЕРВЫЕ.**
4. Типовая учебная программа разработана в соответствии с государственным общеобязательным стандартом высшего образования утверждённым Постановлением Правительства Республики Казахстан от 23 августа 2012 г. №1080 и «Типовым учебным планом по специальности высшего образования 5В030100-«Юриспруденция», утвержденным Приказом и.о. Министра образования и науки Республики Казахстан от 16 августа 2013 г. №343.

Настоящая программа не может быть тиражирована и распространена без разрешения Учебно-методической секции по группе специальностей «Право»

ОГЛАВЛЕНИЕ

I Пояснительная записка	25
II Тематика лекционных занятий	29
III. Тематика практических (семинарных) занятий	39
IV. Примерный перечень тем, отведенных на самостоятельное изучение	40
V. Список рекомендуемой литературы	41
VI. Авторы типовой учебной программы	45

I. ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Студенты, обучающиеся по специальности «Юриспруденция», в числе первых предметов должны приступить к изучению теории государства и права, являющейся базовой для всех, охватываемых этой специальностью, дисциплин, и дающей им многие исходные понятия и категории, без знания которых трудно освоить остальные разделы программы обучения. Теория государства и права обеспечивает широкий взгляд на государственно-правовую сферу общественной жизни, раскрывает основные закономерности и тенденции ее развития, показывает ее взаимодействие с экономикой, политикой, областью социально-культурных, духовных и иных отношений людей.

Перед учебно-педагогическим процессом встают задачи, связанные с необходимостью выделить особенности теории государства и права как общетеоретической и методологической науки, донести до каждого студента ее достоинства и преимущества, показать роль и предназначение данной науки в системе гуманитарного знания и юридических дисциплин. Желательно задействовать в полную меру все компоненты кредитной системы: представление студентам заранее, либо накануне лекций «раздаточных материалов» по рассматриваемой теме; анализ научно-исследовательских работ; решение кейсов и/или моделирование ситуаций; распределение докладов; проведение рубежных контрольных работ и консультаций преподавателей; применения тестирования, написания эссе для проверки знаний студентов; процедуры итоговой аттестации и т.д.

Цель преподавания теории государства и права состоит в приобщении студентов к современным знаниям о государственно-правовых явлениях, об их типах, формах и функциях, о механизме государства и стадиях правового регулирования, правах и свободах человека и роли законов в их обеспечении и защите.

Задачи изучения дисциплины

1. Формировать у студентов юридическое мышление, профессиональное правосознание и высокую правовую культуру;
2. Выработать умения ориентироваться в событиях общественной жизни Казахстана, давать им адекватную оценку;
3. Развить навыки правильного толкования и применения правовых актов;
4. Привить уважительное отношение к правовым актам государства и нетерпимости к их нарушениям;
5. Внедрить принципы высокой гражданственности, понимания общественного долга и убежденности в их осуществлении;
6. Способствовать преданному отношению к профессии с высоким уровнем морально-этических принципов и индивидуальной ответственностью, стремлению к профессиональному росту;
7. Воспитать непримиримость к коррупции.

Перечень дисциплин, предшествующих изучению теории государства и права

Всеобщая история, история Казахстана, обществоведение, философия, социология, политология и т.п.

Перечень смежных дисциплин и их взаимосвязь с теорией государства и права

1. История государства и права зарубежных стран. Темы: «Исторические типы и формы государства и права». «Исторические правовые памятники». «Государство и право древнего мира, средних веков, нового и новейшего времени»;
2. История государства и права Республики Казахстан. Темы: «Исторические предпосылки возникновения казахской государственности». «Этапы становления суверенитета и перспективы развития казахстанской государственности». «Жеті Жарғы» и другие правовые памятники прошлого;
3. Конституционное право. Темы: «Государственная власть, ее особенности». «Прямая (непосредственная) и представительная демократия». «Права и свободы человека». «Государство, личность, общество». «Конституционный статус Президента РК, Парламента, Правительства, Конституционного Совета, Верховного суда».

Кроме того, для углубленного изучения отдельных тем по теории государства, необходимо ознакомить студентов с содержанием таких понятий, как социум (общество), народ, общественное мнение, политика, мораль, религия, гражданское общество, партии, неправительственные организации, личность, которые содержатся в соответствующих разделах философии, политологии, социологии, словарях, энциклопедиях и др.

Учитывая базовый и методологический характер теории государства и права, знания по этой дисциплине необходимы для изучения всех отраслевых юридических дисциплин.

Содержание дисциплины

Теория государства и права занимает особое место в системе юридических наук и дисциплин. По отношению к ним она служит определенным ориентиром, выполняя серьезные общетеоретические и методологические функции. Характер раскрываемых ею закономерностей и тенденций государственно-правового развития обычно таков, что позволяет представителям конкретных юридических наук и дисциплин обнаружить в изучаемых ими «своих» явлениях новые грани и стороны или дает им возможность по-новому подойти к их объяснению и анализу. К тому же конкретные юридические науки широко используют в своей исследовательской деятельности категориальный и понятийный аппарат теории государства и права, который охватывает всю государственно-правовую сферу, акцентируя, к примеру, внимание на:

1. Императивности предписаний государства, их подкрепленности принудительной силой властных структур и потому имеющих характер безусловной обязательности;
2. Важности соблюдения установленной иерархии правовых актов, из которых наивысшей силой обладает конституция.

Такие дефиниции теории государства и права, как компетенция, юридический статус, правосубъектность, государство, иммунитет, депортация, преступность и правонарушения, юридическая (законодательная) техника, континуитет, легислатура и др., стали общим достоянием юриспруденции. Можно даже сказать, что в юриспруденции теория государства и права играет роль интегративного звена, концентрирующего в себе всю ее квинтэссенцию.

Очевидна важность серьезного отношения студентов к изучению теории государства и права. Это даст им возможность сразу же обратить внимание на некоторые фундаментальные, узловые для всей юриспруденции вопросы, приобщиться к таким знаниям, без которых трудно понять многие отраслевые проблемы. Благодаря знакомству с теоретико-методологическими основами, а также со всем содержанием данной науки, студенты смогут активнее и успешнее овладевать «тайнами» конкретных юридических дисциплин.

В процессе приобщения студентов к юридическим знаниям следует соблюдать определенную последовательность: целесообразно начинать обучение с освоения ими первичных правовых понятий и категорий, затем переходить к более сложным комплексным понятиям и категориям, после чего приступать к изучению концепций и теорий по разделам науки. Параллельное и последующее изучение других юридических (а также философских, политологических, социологических и иных) дисциплин также должно идти в такой же последовательности, что будет усиливать процесс становления юридического мировоззрения студентов, их правосознания, правовой культуры, гражданственности.

Минимум знаний, умений и навыков, приобретаемых студентами после изучения теории государства и права

Изучив данный предмет, студент должен:

знать содержание следующих понятий: государство, публичная власть, суверенитет, форма правления, внутренние и внешние функции государства, униаризм и федерализм, механизм государства, правовое государство, право, право объективное и право субъективное, правовая норма, правотворчество, правомерное поведение, правонарушение, правосознание, правовая культура, юридический факт; сущность государства и права, основные закономерности становления и развития государства, типологию государства, механизм правового регулирования, роль государства в политической жизни общества;

уметь ориентироваться в государственно-правовых событиях, давать им оценку, толковать юридические нормы, анализировать действия и поступки людей с точки зрения соответствия (несоответствия) правовым предписаниям; применять юридические концепции и категории, разбирать юридические факты и возникающие в связи с этим правоотношения, понимать, применять и анализировать правовые нормы, принимать решения и действия в соответствии с законодательством;

владеть следующими навыками: применять юридическую терминологию; соблюдать основы профессиональной деятельности; работать с правовыми актами; анализировать юридические факты, правоотношения и нормы; изучать правоприменительную практику; решать правовые проблемы и конфликты; составлять проекты заключений об отдельных правовых актах государства с указанием их положительных сторон и недостатков, и предложениями об устранении последних; готовить доклады к занятиям научных студенческих кружков и конференциям; писать дипломные проекты и уметь защищать их на публичной защите.

Также: уметь работать самостоятельно; эффективно работать в команде; воспринимать коммуникативную компетентность в сфере профессионального и межличностного общения

Данная типовая программа составлена с учетом серьезных изменений, происшедших в жизни республики, а также в системе высшего юридического образования после принятия и опубликования предыдущей программы. Она стремится отразить современный уровень развития теории государства и права, получивший закрепление в новейших казахстанских и зарубежных научных трудах (монографиях, учебниках, пособиях, брошюрах, статьях и т.д.). Программа рассчитана на использование (в случае надобности, но в ограниченных пределах) материалов научных дискуссий и обсуждений.

Программа содержит перечень литературы, примерный список тем для проведения занятий и написания курсовых работ (проектов).

II. ТЕМАТИКА ЛЕКЦИОННЫХ ЗАНЯТИЙ

Тема 1. Теория государства и права как наука и учебная дисциплина. Предмет и метод теории государства и права. Место теории государства и права в системе юридических наук

Научность как принцип теории государства и права.

Сочетание общенаучной и частно-научной методологий в теории государства и права.

Применение теорией государства и права таких приемов научного мышления, как анализ, синтез, индукция, дедукция, гипотезы.

Сравнительный, конкретно-социологический, статистический, формально-юридический, кибернетический и другие частные методы, и их роль в научном познании.

Взаимоотношения теории государства и права с основными гуманитарными науками (философией, политологией, социологией, экономической теорией). Использование теорией государства и права положений философии для формирования и развития методологии юриспруденции.

Место теории государства и права в системе наук, изучающих государственно-правовые явления. Взаимосвязь теории государства и права с всеобщей историей государства и права, а также историей государства и права Казахстана. Принцип историзма в изучении государственно-правовых явлений. Теория государства и права и конкретные (в том числе отраслевые) юридические дисциплины. Обобщение опыта познавательной и исследовательской деятельности конкретных юридических наук, а также самостоятельный анализ закономерностей государственно-правового развития как основа выработки теорией государства и права общих принципов, имеющих методологическое значение в сфере юриспруденции.

Функции теории государства и права: исследовательско-познавательная, ориентирующая, воспитательная, прогностическая.

Роль теории государства и права в формировании юридического мировоззрения и в становлении юриста-профессионала.

Тема 2. Общество и государство. Государство в политической системе общества

Государство – важнейшая часть политической системы общества. Политическая власть и ее соотношение с властью государственной. Политические и государственно-правовые институты, структуры и отношения; необходимость разграничения их свойств и признаков.

Структура политической системы общества. Место в ней политических партий, общественных организаций, массовых движений, взаимоотношения

их государством и его органами. Формы участия политических партий в управлении государством. Правящие и оппозиционные партии.

Тема 3. Понятие, сущность, функции государства. Государственная власть и механизм государства

Государство как политическая, структурная, территориальная организация, формирование ее признаков и свойств – таких, как публичная власть, территориальное деление подданных, сбор налогов с населения на содержание аппарата.

Государство как особая политическая организация человеческого общежития. Сущность государства и ее эволюция: изменения в соотношении общесоциальных и классовых задач, решаемых государством на разных этапах его развития. Основные признаки государства, отличающие его от других организаций, существующих в обществе. Влияние сущности государства и стоящих перед ним задач на функционирование государства. Различные подходы к выработке понятия функций государства. Классификация функций государства на внутренние и внешние, постоянные и временные, основные и неосновные.

Эволюция развития функций государства на современном этапе. Функция обеспечения, гарантирования и защиты прав человека - главная функция либерально-демократического государства. Возрастающая роль экономической, социальной и охранительной функций государства, а также функции усиления сотрудничества с иными государствами.

Правовые и организационные форма осуществления функций государства. Содержание, объекты воздействия и методы осуществления функций государства. Соотношение функций государства и функций государственных органов.

Развитие функций государства в период обновления общества, перехода к рыночным отношениям, вхождения в мировое содружество государств.

Суверенность государственной власти - специфическое политико-юридическое свойство государства. Государственная власть как разновидность социальной власти, способы и формы ее осуществления. Государство как публично-правовая общность. Государство и государственность: грани соотношения.

Понятие механизма (аппарата) государства, принципы его устройства и функционирования: разделение властей, демократизм, интернационализм, профессионализм, законность, реализация интересов населения.

Кадры государственного аппарата. Развитие института государственной службы. Деление служащих на политических и административных, различие их статуса.

Структура механизма (аппарата) государства. Орган государства, его задачи, функции, компетенция. Наличие властных полномочий - отличительный признак органа государства. Классификация органов государства на законодательные, исполнительные и судебные. Высшие и местные органы государства. Органы общей и специальной компетенции.

Система государственных органов Республики Казахстан: Президент, Парламент, Правительство, Конституционный Совет, Верховный Суд, Прокуратура, министерства и ведомства, местные государственные органы, органы местного самоуправления.

Организационно-принудительные инструменты властвования (армия, разведка, тюрьмы, полиция) как составная часть механизма (аппарата) государства. Необходимость их функционирования в строгом соответствии с законом.

Тема 4. Типология государства. Формы государства

Значение научной типологии государства для правильного понимания его сущности и общественного предназначения.

Формационные основания типологии государства, исходящие из необходимости его рассмотрения в неразрывной связи с общественно-экономической формацией, существующей в данный период. Настоятельная необходимость изучения цивилизационных оснований типологии государства, учитывающих влияние на него культуры и социокультурных факторов (ценностных, религиозных, психологических, этнодемографических и др.).

Оптимальное сочетание формационных и цивилизационных критериев типологии государства – путь к его взвешенной оценке и правильной трактовке роли и значения в жизни общества.

Понятие формы государства. Относительная самостоятельность формы государства в сопоставлении с его сущностью. Факторы, определяющие форму государства: экономические, политические, исторические, национальные, географические, климатические, личные качества руководителей.

Форма правления. Монархические и республиканские формы правления, их разновидности, особенности и роль в жизни общества.

Форма государственного устройства. Унитарное и федеративное государства, их особенности. Отличие федераций, основанных на национально-этнических признаках, от федераций, построенных по территориально-государственному принципу. Смешанные федерации. Отличие федерации от конфедерации. Иные государственные и межгосударственные образования:

сообщества, содружества, империи. Административно-территориальное деление государства.

Государственно-политический режим и его разновидности. Характеристика либерально-демократического, авторитарного и тоталитарного режимов.

Тема 5. Государство, право, личность. Гражданское общество и правовое государство

Дуализм в социальном назначении государства: государство как средство управления обществом и орудие разрешения классовых конфликтов. Стремление господствующего в обществе класса или господствующей социальной прослойки навязать государству односторонне-классовую ориентацию. Постепенное преодоление таких стремлений и утверждение либерально-демократических ориентаций - важная тенденция современного политико-правового развития, отстаиваемая передовыми силами общества.

Сосредоточение в государстве огромных ресурсов (организационных, материальных, финансовых, людских) и возможностей (использование властных полномочий, принуждения и т.д.) и связанная с этим его способность оказывать позитивное или негативное воздействие на экономические, социальные и духовные процессы в обществе, в какой-то мере влиять на темпы общественного развития и его направленность.

Постепенное утверждение приоритетности личности - одна из тенденции политико-правового развития в современный период.

Демократизация института гражданства. Понятие прав и свобод гражданина, их соотношение с правами и свободами человека. Взаимная ответственность гражданина и государства. Утверждение социальной и юридической защищенности личности при продолжающемся нарушении ее прав и свобод. Усиление роли международного права в борьбе за соблюдение прав и свобод личности.

Объективная необходимость построения правового государства. Его основные характеристики: цели, задачи, функции, социальное назначение. Политические, экономические и нравственные основы правового государства.

Становление гражданского общества – социально-экономическая предпосылка формирования и развития правового государства. Институты, с помощью которых гражданское общество противостоит возможному давлению государства (партии, общественные организации, независимая печать, общественное мнение).

Отличие правового государства от государства этатистского. Обеспечение, защищенность прав человека-свойство политического режима в правовом государстве. Реальность прав и свобод, их гарантированность, создание

условий для достойного и свободного существования личности. Взаимная ответственность государства и личности.

Единство права и закона – особенность нормативной системы правового государства. Соблюдение принципа законности и справедливости, верховенство закона, эффективность правоприменительной и правоохранительной. Разделение деятельности властей, обеспечение четкого механизма сдержек и противовесов. Объективный суд, свободный от коррупции. Обеспечение принципа: «Что не запрещено законом, то дозволено».

Пути формирования правового государства и гражданского общества в Казахстане.

Тема 6. Понятие, сущность и социальное назначение права. Взаимодействие права и иных социальных регуляторов в обществе

Определение права. Нормативность, общеобязательность, формальная определенность, системность, волевой характер права. Связь права с государством. Право объективное и право субъективное, их соотношение.

Правовое опосредование социальных интересов и потребностей. Противоречия в развитии права и пути их разрешения.

Многообразие социальных норм, действующих в обществе. Классификация социальных норм, их отличие от технических норм.

Формы взаимодействия правовых, моральных и нравственных норм в процессе регулирования поведения людей. Особенности традиций и обычаев в их сопоставлении с правовыми нормами, сферы их применения на практике. Правовые обычаи. Регулирующая роль норм, издаваемых общественными организациями, и их соотношение с правовыми нормами. Нормы политических партий. Усиление действенности религиозных норм.

Учет организационных правил, деловых обыкновений и других нормативов в правотворческой, правоприменительной и правоохранительной деятельности государства.

Проблема гуманизации правовых норм в современный период.

Тема 7. Основные концепции правопонимания

Общая характеристика современного правопонимания: множественность школ с собственными точками зрения на понятие права. Основные подходы к пониманию права: нормативистский, психологический и социологический (право как совокупность норм, право как правосознание, право как правоотношения). Частичный характер каждого из правопониманий.

Тема 8. Нормы и формы (источники) права

Норма права, как правило поведения людей, образец, мера, масштаб поведения. Признаки нормы права – ее общеобязательность, многократность действия, обеспеченность мерами государственного воздействия, предоставительно-обязывающий характер. Отличие нормы права от индивидуальных правовых предписаний, а также от призывов и обращений государственных органов. Соотношение нормы права и статьи нормативно-правового акта.

Структура правовой нормы. Диспозиция как главная часть правовой нормы, функциональное предназначение гипотезы и санкции. Виды норм права. Критерии классификации норм права: юридическая сила, способ воздействия на поведение людей (обязывание, запрет, дозволение), предмет и метод регулирования, сфера действия.

Нормативный правовой акт, его признаки и отличие от ненормативного правового акта.

Виды правовых актов, их классификация по разным критериям (по юридической силе, субъектам, их издающим, сфере действия и т.д.). Иерархия нормативных правовых актов.

Ведущее место закона в правовой системе государства. Право и закон. Верховенство закона. Виды законов – основные, конституционные, кодексы и обыкновенные. Законодательные акты.

Подзаконные нормативные правовые акты. Акты Конституционного Совета РК.

Понятие источников права в юридической науке. Виды источников права и их соотношение. Источники права в материальном и юридическом смысле. Правовой обычай. Обычное право.

Прецедент как источник права в государствах англо-саксонской системы права и некоторых других странах. Особенности судебного и административного прецедентов.

Правовой акт как источник современного казахстанского права.

Тема 9. Правовая система, система права и система законодательства. Правовые системы современности

Правовая система общества и ее элементы.

Основания деления правовых норм на отрасли, подотрасли и институты права. Характеристика предмета и метода правового регулирования, а также заинтересованности государства в правовом регулировании соответствующих сфер жизнедеятельности общества. Обусловленность

системы права экономическими, социально-политическими и духовными отношениями.

Отрасли материального и процессуального права. Публичное и частное право. Система внутригосударственного права и ее соотношение с международным правом. Постепенное утверждение приоритета международного права перед актами национального законодательства.

Соотношение системы права и системы законодательства. Комплексные отрасли законодательства. Различие темпов динамизма системы права и системы законодательства. Общая характеристика отраслей, подотраслей, институтов и субинститутов права, а также отраслей и подотраслей законодательства.

Характеристика континентальной, англосаксонской и традиционных религиозных правовых систем. Промежуточные правовые системы (латиноамериканская, дальневосточная, скандинавская, иудейская и др.)

Тема 10. Правотворчество и систематизация нормативных правовых актов. Юридическая техника

Правотворчество и обуславливающие его факторы. Стадии правотворческого процесса и стадии законодательного процесса. Законодательная инициатива, ее субъекты, формы регулирования. Разработка, внесение в парламент и обсуждение проектов законов. Принятие законов и иных нормативных актов государства и их опубликование. Принципы правотворчества: демократизм, законность, профессионализм, учет интересов населения.

Понятие систематизации законодательства. Виды систематизации. Особенности инкорпорации, кодификации и консолидации нормативных актов. Акты кодификации и консолидации: кодексы, основы законодательства, своды законов, положения, уставы.

Юридическая техника: понятие и признаки. Виды юридической техники. Роль юридической техники в обеспечении качества правотворчества и систематизации нормативных актов, требования к использованию в них терминов и понятий. Компьютеризация некоторых видов работы по систематизации законодательства.

Тема 11. Реализация и применение права. Толкование правовых норм

Реализация права как претворение в жизнь его требований. Формы реализации права (соблюдение, исполнение и использование права; применение правовых норм, осуществление субъективных прав и выполнение юридических обязанностей субъектами правоотношений). Воздержание от действий, запрещенных правом. Пресечение неправомерных действий. Учет многократности действия каждой правовой нормы и его

суммарного результата. Юридическая и фактическая стадии реализации права. Соотношение реализации права и правового регулирования. Организационно-юридическое обеспечение правильной реализации права.

Применение норм права – специфическая форма их реализации. Субъекты, применяющие правовые нормы к конкретным жизненным случаям (государственные органы, должностные лица). Случаи, когда возникает необходимость в правоприменительной деятельности.

Стадии процесса применения правовых норм. Установление фактических обстоятельств дела, к которому следует применить правовую норму, проверка достоверности и юридических качеств применяемой нормы, принятие решения и его оформление.

Акты применения правовых норм, их виды и специфические признаки. Обеспечение законности и обоснованности актов применения права. Их отличие от нормативно-правовых актов. Эффективность правоприменительных актов.

Толкование законов и иных нормативных правовых актов государства – как предпосылка к правильному применению, выполнению и осуществлению их требований и предписаний. Толкование как уяснение юридического содержания нормативных актов (логическое, историко-филологическое, систематическое). Толкование как разъяснение толкуемых актов (официальное и неофициальное; нормативное и казуальное: аутентичное; доктринальное). Толкование как истолкование нормативных актов (буквальное, распространительное и ограничительное).

Пробелы в праве и способы их восполнения. Аналогия закона и аналогия права.

Тема 12. Правосознание и правовая культура

Правосознание как форма отражения существующей действительности. Особенности общественного, классового, группового, индивидуального правосознания.

Профессиональное правосознание юристов и его роль в повышении правовой культуры общества. Структура правосознания: правовая идеология и социально-правовая психология, их связь, взаимовлияние, возможности расхождений и противоречий.

Формы взаимодействия правосознания и права. Роль правосознания в правотворческой и правореализующей деятельности, в выборе правомерных действий и поступков, предупреждении правонарушений. Влияние правовых институтов и норм на формирование и развитие правосознания.

Правовая культура общества, социумов, отдельных лиц. Связь правовой культуры с политической, нравственной культурой, культурой общения, их влияние друг на друга.

Тема 13. Правовые отношения

Правоотношения как особый вид общественных связей. Правовые, экономические, социально-политические и иные отношения. Правоотношение как способ реализации требований правовой нормы. Классификация правоотношений по их субъектам, содержанию и объектам.

Субъекты правоотношений. Правосубъектность, правоспособность, дееспособность, деликтоспособность. Правовой статус. Граждане (иностранцы, лица без гражданства), государственные органы, общественные объединения как субъекты правоотношений. Юридические и физические лица. Государство как особый субъект правоотношений.

Объекты правоотношений и их классификация.

Субъективные права и юридические обязанности сторон правоотношения, их корреспондирующая связь. Структура и содержание субъективных прав и юридических обязанностей.

Юридические факты как основания возникновения, изменения и прекращения правоотношений. Виды юридических фактов. События и действия; различие между ними.

Особенности правоотношений в обществе, ориентированном на построение рыночной экономики.

Тема 14. Правомерное поведение, правонарушение, юридическая ответственность. Пути укрепления законности и правопорядка

Социальные, психологические и юридические предпосылки обеспечения соответствия действий и поступков людей правовым предписаниям. Правомерное поведение как поведение, соответствующее предписаниям юридических норм, и его полезность для государства. Объективная и субъективная стороны правомерного поведения. Виды правомерных действий. Правовая активность граждан. Пассивное и обычное правомерное поведение. Мотивы правомерного поведения: понимание правильности правового предписания, боязнь ответственности, конформизм и маргинальность как черты человека.

Правонарушение как противоправное поведение. Юридический состав правонарушения (объект, субъект, субъективная и объективная стороны). Виды правонарушений. Преступления, административные и дисциплинарные

проступки, гражданские правонарушения. Общественно опасный характер преступлений. Степень вреда от непреступных правонарушений.

Признаки юридической ответственности и ее соотношение с государственным принуждением и общественно-моральной ответственностью. Особенности уголовной, административной, дисциплинарной и гражданско-правовой ответственности. Основания для привлечения к юридической ответственности (противоправность, вред, вина и причинная связь) и освобождения от нее. Юридическая ответственность и правовые санкции. Презумпция невиновности.

Законность как правовой режим жизнедеятельности государства и общества. Взаимосвязь законности и законодательства, являющегося нормативной основой законности. Законность, демократия и дисциплина. Юридические гарантии законности. Законность, целесообразность, справедливость.

Правопорядок как порядок в обществе, сложившийся в результате реализации правовых норм, логическое следствие осуществления требований законности. Правопорядок и общественный порядок. Соотношение правопорядка с законностью.

Соблюдение законности и правопорядка как объективное требование социально-экономического и духовного развития общества на современном этапе.

Тема 15. Механизм правового регулирования

Понятие механизма правового регулирования. Предмет и метод правового регулирования. Стадии правового регулирования. Элементы механизма правового регулирования.

III. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧЕСКИХ (СЕМИНАРНЫХ) ЗАНЯТИЙ

1. Предмет и метод теории государства и права
2. Происхождение государства и права
3. Сущность и типы государства и права
4. Функции государства
5. Формы государства
6. Государственный аппарат
7. Политическая система общества и место в ней государства
8. Правовое государство
9. Сущность права
10. Источники (формы) права
11. Нормы права
12. Правотворчество
13. Система права и систематизация законодательства
14. Правовые отношения
15. Реализация права и ее формы
16. Толкование правовых актов. Пробелы в праве
17. Правовое сознание и правовая культура
18. Правонарушения и юридическая ответственность
19. Законность и правопорядок
20. Право и личность

IV. ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ТЕМ, ОТВЕДЕННЫХ НА САМОСТОЯТЕЛЬНОЕ ИЗУЧЕНИЕ

1. Влияние глобализации на государство
2. Государство как субъект права
3. Идеологическая функция права
4. Концепция государственного управления
5. Обычное право
6. Особенности взаимодействия правового государства и гражданского общества
7. Поощрительные нормы как правовая категория
8. Правовая идеология как правовая категория
9. Правовая культура личности
10. Правовая природа государственного принуждения
11. Правовая природа исключений в праве
12. Правовая природа разъяснений высших судов по вопросам судебной практики
13. Правовые основы ограничений прав и свобод человека
14. Проблема легитимности права
15. Разумность в праве как правовая категория
16. Соотношение наказания и ответственности в праве
17. Соотношение права и морали
18. Способы систематизации права
19. Толерантность как правовая категория
20. Юридическая техника как правовая категория

V. СПИСОК РЕКОМЕНДУЕМОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Основная литература

1. Булгакова Д.А. Теория государства и права : учеб. пособие / Д. А. Булгакова. - Алматы : NURPRESS, 2016. - 130 с. - ISBN 9965-620-25-3
2. Государство и право: учебное пособие / С. С. Алексеев. - М. : Проспект, 2017. - 152 с. - ISBN 978-5-392-23086-0
3. Ибраева А.С. Теория государства и права. Курс лекций. — Алматы: Казахский Национальный Университет им. аль-Фараби, 2008. — 128 с.
4. Ильин И. А. Теория права и государства. 2-е изд., доп. Зерцало, 2016 г. - 552 страниц, ISBN978-5-94373-399-4
5. Источники права: учебное пособие / М. Н. Марченко. - М. : Норма - Инфра-М, 2017. - ISBN 978-5-91768-467-3
6. Казаков В.Н. Теория государства и права: Учебник / науч. ред. Шагиева Р.В. - М. : Изд-во РААН, 2015. - 362 с. - 500. - ISBN 978-5-93858-086-2
7. Какимова М.Ш. Основы теории государства и права: Учебник. — Астана: Фолиант, 2007. — 256 стр.
8. Лейст О.Э. Сущность права. Проблемы теории и философии права: учеб.пос. М., 2011.
9. Марченко М.Н. Теория государства и права: схемы с комментариями: учебное пособие / М. Н. Марченко, Е. М. Дерябина ; МГУ им. М.В. Ломоносова. - М. : Проспект, 2016. - 200 с. - 2000. - ISBN 978-5-392-18466-
10. Марченко М.Н. Теория государства и права: учебник. М., 2012.
11. Радько Т.Н. Теория государства и права : в схемах и определениях / Т. Н. Радько. - М. : Проспект, 2017. - 176 с. - (Gaudeamus). - 3000. - ISBN 978-5-392-23118-8

Дополнительная литература

1. Алексеев Н.Н. Очерки по общей теории государства. Основные предпосылки и гипотезы гос. Науки/В.А. Томсинов. М., 2008.
2. Алексеев С.С. Собрание сочинений в 10-ти т. Т.3. Проблемы теории права: курс лекций. М., 2010.
3. Алексеев С.С. Собрание сочинений в 10-ти т. Т.4. Линия права. Концепция: Сочинения 1990-х 2009 годов: науч.изд.М., 2010.
4. Алексеев С.С. Собрание сочинений в 10-ти т. Т.6. Восхождение к праву: научн.изд. М., 2010.

5. Баймаханов М.Т. и др. Взаимодействие правового сознания с моралью и нравственностью в обществе переходного периода. Алматы, Жеті Жарғы. 1995.
6. Давыдова М.Л. Юридическая техника. Общ. часть : учебник / М. Л. Давыдова. - М. : Проспект, 2015. - 232 с. - 100. - ISBN 978-5-392-17743-1
7. Дедов Д.И. Юридический метод: научное эссе. М., 2008.
8. Дробышевский С.А. Представления о человеческом достоинстве в политико-юридических доктринах и праве : монография / С. А. Дробышевский , Т. В. Протопопова. - М. : Проспект, 2015. - 176 с. - 200. - ISBN 978-5-392-12452-7
9. Захарова М.В. Сравнительное правоведение: вопросы теории и практики : монография / М. В. Захарова. – М: Проспект, 2015. - 160 с. - 20. - ISBN 978-5-392-16444-8
10. Зиманов С.З. Казахский суд биев - уникальная судебная система: научное издание. Алматы, 2008.
11. Ибраева А.С. и др. Правовая культура в гражданском обществе: проблемы формирования. Монография. 2007.
12. Изменения в обществе: ответы национального или регионального права? Сравнительные перспективы Европы и Азии : Материалы междунар. науч.конф. (9-10 июня 2016 г., Гавр. Франция) / Отв. ред. Айдарбаев С.Ж., Сайрамбаева Ж.Т., Шабаль П. - Алматы, 2016. - 220 с. - ISBN 978-601-04-2569-9
13. Казахстан-2030. Процветание, безопасность и улучшение благосостояния всех казахстанцев. Послание Президента народу Казахстана. 1998.
14. Кашанина Т.В. Происхождение государства и права : учеб. пособие / Т. В. Кашанина. - 4-е изд., перераб. и доп. - М. : "Проспект", 2015. - 304 с. - ISBN 978-5-392-15367-1
15. Кашанина Т.В. Структура права : монография / Т. В. Кашанина. - М. : Проспект, 2015. - 584 с. - 20. - ISBN 978-5-392-16447-9
16. Когамов М.Ч. Азбука законотворчества / М. Ч. Когамов , О. С. Бектибаева, Ж. З. Косыбаев ; Университет КАЗГЮУ; НИИ уголовно-процессуальных исследований и противодействия коррупции. - Алматы : Жеті Жарғы, 2015. - 88 с. - 500. - ISBN 978-601-228-087-8
17. Лукашева Е.А. Человек, право, цивилизации: нормативно-ценностное измерение.М., 2009.
18. Малько А.В. Основы правовой политики : учеб. пособие / А. В. Малько, А. Ю. Саломатин. - 2-е изд. - М. : РИОР: Инфра-М, 2015. - 170 с. - (Высшее образование-Магистратура). - 200. - ISBN 978-5-369-01376-2

19. Малько А.В. Теория правовой политики: монография. М., 2012.
20. Марченко М.Н. Государство и право в условиях глобализации : научное издание / М.Н. Марченко ; МГУ им. М.В. Ломоносова. - М. : Проспект, 2015. - 400 с. - 30. - ISBN 978-5-392-16285-7
21. Марченко М.Н. Источники права : учебное пособие / М. Н. Марченко ; МГУ им. М.В. Ломоносова; Юрид. фак. - М. : Проспект, 2015. - ISBN 978-5-392-18001-1
22. Марченко М.Н. Сравнительное правоведение : учебник / М. Н. Марченко ; МГУ им. М.С. Ломоносова; Юрид. фак. - 2-е изд., перераб. и доп. - М. : Проспект, 2016. - 784 с. - 100. - ISBN 978-5-392-18985-4
23. Научный юридический журнал «Право и государство». Университет КАЗГЮУ. <http://km.kazguu.kz/>
24. Послание Конституционного Совета Республики Казахстан от 9 июня 2017 года № 09-2/5 «О состоянии конституционной законности в Республике Казахстан». https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=33764294...
25. Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана. 31 января 2017 г. «Третья модернизация Казахстана: глобальная конкурентоспособность»
26. Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана. 30 ноября 2015 г. «Казахстан в новой глобальной реальности: рост, реформы, развитие»
27. Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана. 11 ноября 2014 г. «Нұрлы Жол – путь в будущее»
28. Радько Т.Н. Теория функций права : монография / Т. Н. Радько. - М. : Проспект, 2015. - 272 с. - 200. - ISBN 978-5-392-18166-7
29. Сравнительное правоведение в странах Азиатско-Тихоокеанского региона - YI : Материалы международной научно-практической конференции молодых ученых, соискателей, магистрантов и студентов (Улан-Удэ, 17 апреля 2015 г.) / отв. ред. Гармаев Ю.П. - Улан-Удэ : Изд-во Бурятского госуниверситета, 2015. - 300 с. - 200. - ISBN 978-5-9793-0782-4
30. Тарасенко В.Г. Постулаты права. М., 2009.
31. Тлембаева Ж.У. Система законодательства Республики Казахстан: проблемы теории и практики. Монография Под ред. М. Т. Баймаханова. Астана, 2012.
32. Ударцев С.Ф. Метаправо и правопонимание (о трансформации правопонимания на новом уровне правового развития) // Научные труды "Әділет". 2000, №1 (7). С.27-29.

33. Шагиева Р.В. Человек в правовой сфере: личностно-деятельностный подход : монография / Р. В. Шагиева. - М. : Норма - Инфра-М, 2015. - 208 с. - 400. - ISBN 978-5-91768-588-5
34. Шумилов В. М. Правовая система США : Учеб. пособие / В. М. Шумилов. - 3-е изд. - М. : Международные отношения, 2016. - 408 с. - ISBN 978-5-7133-1434-7

Нормативные акты

1. Конституция Республики Казахстан (принята на республиканском референдуме 30 августа 1995 года) (с изменениями и дополнениями по состоянию на 10.03.2017 г.). https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1005029
2. Конституционный закон Республики Казахстан от 16 декабря 1991 года № 1007-ХІІ «О государственной независимости Республики Казахстан». http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z910004400_
3. Декларация о государственном суверенитете Казахской Советской Социалистической Республики (Алма-Ата, 25 октября 1990 года). http://adilet.zan.kz/rus/docs/B900001700_
4. Закон Казахской Советской Социалистической Республики от 10 декабря 1991 года № 1000-ХІІ «Об изменении наименования Казахской Советской Социалистической Республики». <https://online.zakon.kz/Document>
5. Закон Республики Казахстан от 6 апреля 2016 года № 480-V «О правовых актах» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 11.07.2017 г.). <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1600000480>

VI. АВТОРЫ ТИПОВОЙ УЧЕБНОЙ ПРОГРАММЫ

1. Шапак У. – д.ю.н., профессор, Член Конституционного Совета Республики Казахстан
2. Наурызбай А. – к.ю.н., доцент Университета КАЗГЮУ